

ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՈՂ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆ
ՀՀ ԿԳՄՍՆ «ՄԱՐՏՈՒՆՈՒ Տ.ԱԲՐԱՀԱՄՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ԱՎԱԳ ԴՊՐՈՑ» ՊՈԱԿ
ՅԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ

ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Թեմա` Քննադատական մտածողության ձևավորումը և զարգացումը պատմության դասավանդման ընթացքում

Անցկացման վայր` Վարդենիս

Աշխատանքի ղեկավար` Հասմիկ Բեյբուբյան

Ուսուցիչ` Անահիտ Հարությունյան

Դպրոց` Լուսակունք գյուղի միջնակարգ դպրոց

Վարդենիս 2022

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1.ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ -----	3
2. ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՎՆԱՐԿ-----	5
3. ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍ -----	13
4. ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ԸՆԹԱՑՔ -----	14
5. ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ-----	19
6. ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ -----	20

ՆԵՐԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Պատմությունն աշխարհաճանաչողության և ինքնաճանաչողության հիմքն է: Անցյալի չիմացությունն անխուսափելիորեն հանգեցնում է ներկան չհասկանալուն: Պատմական ժառանգությունը և փորձը ծառայում են սովորողի բարոյական և մշակույթային կատարելագործմանը, հասարակության մեջ իր տեղը գտնելուն, իր պատմական արմատները ճանաչելուն և պատմական հիշողությունը ձևավորելուն: Ժամանակակից աշխարհը շատ արագ է զարգանում, նորամուծությունները մեծ քայլերով ներխուժում են մեր կյանքի բոլոր ոլորտները: Կյանքը նոր մարտահրավերներ

Ե նետում մարդկությանը՝ պահանջելով շատ արագ կողմնորոշվելու և վճիռ կայացնելու կարողունակություններ և հմտություններ զարգացնելու մարդկանց մոտ: Այդ խնդիրները առավել կարևորվում են փոքր ազգերի համար, որովհետև համաշխարհայնացման գործընթացը նրանց կանգնեցնում է ազգային և մշակութային ինքնության պահպանման խնդրի առաջ: Խնդրի կարևորությունն ու լրջությունը պետք է խորությամբ հասկանա մատաղ սերունդը, որովհետև վաղվա օրվա մեր փոքր հայրենիքի պահպանության, պաշտպանության և զարգացման պատասխանատու գործը իրենց ուսերին է դրվելու:

Թեմայի ուսումնասիրությունը շատ կարևոր է, որովհետև մենք ապրում ենք աշխարհագրական այնպիսի պայմաններում, որ պահանջում է մեզանից յուրաքանչյուրի ծանրակշիռ և լուրջ մոտեցում պետական-քաղաքական հարցերի լուծմանը: Այդ հարցի լուծումը սկսելու ենք նախադպրոցական տարիքից և խորացնելու ու զարգացնելու ենք դպրոցական տարիքում: Դա կօգնի երեխաներին ճիշտ կողմնորոշվելու և պատրաստ ինքնուրույն կյանք մտնելու, քաղաքական խնդիրներին ազգային շահերի տեսանկյունից լուծում տալու հարցում: Իրավիճակին ճիշտ լուծում տալ կարողանում է այն անձը, ով տիրապետում է գիտելիքի, կարողանում է հասկանալ տվյալ իրավիճակը, ընկալել թեկուզ աննշան թվացող մանրուքները, վերլուծել և համադրել իրավիճակը, գնահատել դրական կաղմերը և հենվելով դրա վրա ճիշտ լուծում տալ խնդրին: Ուսուցիչը կարող է հասնել վերջնարդյունքի, եթե ուսուցման պրոցեսում կիրառի ճիշտ մեթոդներ, վարժանքներ և հնարքներ:

Չետագոտական աշխատանքում ընդգծվում է աշակերտների քննադատական մտածողության հմտությունների զարգացման կարևորությունը պատմության դասավանդման ընթացքում: Որպես ներգործության միջոց՝ առանձնացվում է հարցադրումներով իրականացվող ուսումնառությունը: Այն կօգնի բացահայտել պատմական փաստերի ու երևույթների պատճառահետևանքային կապերը, կզարգացնի դրանք գնահատելու կարողությունը՝ ձևավորելով փոխանցելի հմտություններ:

Չետագոտական աշխատանքի նպատակն է ժամանակակից ՏՅՏ-ների և համագործակցային մեթոդների կիրառման միջոցով սովորողների մոտ ձևավորել.

պատճառահետևանքային կապերը վերլուծելու

փաստերն ու երևույթները գնահատելու

մեկնաբանելու

հետևություններ և եզրահանգումներ կատարելու կարողություններ և հմտություններ:

Անցումը քննադատական մտածողության նոր քաղաքակրթության զարգացման անհրաժեշտ

և կարևոր նախապայման է, իսկ այսօրվա սովորողը խնդիր ունի

փաստերը տարբեր տեսանկյունից դիտարկելու

հարցեր տալու և ցանկացած հայտարարության համար ապացույցներ որոնելու

դիրքորոշում ունենալու և սեփական դիրքորոշումը պաշտպանելու:

Այս ամենը հնարավոր է իրականացնել քննադատական մտածողության շնորհիվ:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

Քննադատական մտածողություն (critical thinking) ապացուցումների համակարգ, որը կիրառվում է իրերի և իրադարձությունների վերլուծության համար՝ տալով հիմնավորված եզրակացություններ, և ստեղծում է հիմնավորված գնահատականներ, մեկնաբանություններ տալու հնարավորություն, ինչպես նաև իրավիճակին և խնդրին համապատասխան ճշգրտորեն կիրառել ստացված արդյունքները:

Քննադատական մտածողությունը մտածողության այն տեսակն է, երբ մարդը հարցականի տակ է դնում ստացվող տեղեկույթի հավաստիությունը, սեփական հավատալիքներն ու համոզմունքները:

Կա կարծիք, որ անցումը քննադատական մտածողությանը նոր քաղաքակրթության զարգացման անհրաժեշտ և կարևոր նախապայմանն է:

Քննադատական մտածողության ամենավաղ դիտարկումները հանդիպում են Սոկրատեսի ուսմունքներում, որոնք արձանագրվել են Պլատոնի կողմից: Նա կարևորում էր խորը հարցադրումների կատարումը, որոնք հետազոտողը պետք է իրականացնի՝ նախքան վերջնական եզրահանգումները:

Սոկրատեսը պնդում էր, որ անձը կարող է ունենալ բարձր դիրք, իշխանություն, բայց և ունենալ խորապես սխալ, ոչ ռացիոնալ մտածողություն: Սոկրատեսը շեշտում էր ապացույցներ փնտրելու, հիմնավոր պատճառաբանություններ և ենթադրություններ կատարելու, հիմնական հասկացությունները վերլուծելու գործընթացի կարևորությունը:

Քննադատաբար մտածող մարդը կարողանում է հստակ ձևակերպել հարցեր և հիմնախնդիրներ, դրանց վերաբերյալ հավաքել տեղեկություններ և մեկնաբանել, կշռադատված եզրահանգումներ անել, արդյունավետ հաղորդակցվել այլոց հետ խնդիրները լուծելու նպատակով: Քննադատական մտածողության կարևոր բաղադրիչներից է արդարամտությունը: Շատ հաճախ մարդիկ տեսնում են ուրիշների մտածողության սխալները՝ անտեսելով հակադիր տեսակետի ուժեղ կողմերը: Քննադատական մտածողության դրսևորումներն են արժևորումը, հիմնավորումը, դասակարգումը, վերլուծությունը: Մտածողության այս ձևը զարգացնելու համար շատ կարևոր է մտածել հետևյալ հարցերի շուրջ - ինչ է հետևում այս ամենից, կարող եք բերել տվյալ միտքը հաստատող կամ ժխտող օրինակներ, կարող եք բերել այլ իրավիճակներ, որոնցում տվյալ կանոնը գործում է: Նեղ իմաստով քննադատական մտածողություն նշանակում է պնդումների մտածված գնահատում: Ինչպես նաև մեկնաբանվում է որպես «մտածողություն մտածողության մասին»: Ամենատարածված մեկնաբանություններից մեկն է՝ խելամիտ անդրադարձ (ռեֆլեքսիվ) մտածողություն, որն ուղղված է: Որոշում կայացնելու, թե ինչին է պետք հավատալ և ինչ է պետք անել: Առավել մանրամասն սահմանումն է՝ կիրառելիության, համադրման և տեղեկույթի գնահատման ակտիվ և հմուտ վերլուծության գործընթաց, հայեցակարգային ձևակերպում, որը ստացվում է ուսումնասիրություններով, փորձով, դատողություններով, հաղորդակցություններով:

Համագործակցությունը թույլ է տալիս սովորողներին ակտիվորեն մասնակցել ուսումնական գործընթացին:

Համագործակցությունը սովորողների և ուսուցանվող նյութի միջև անձնական կապ է ստեղծում՝ օգնելով սովորողներին մտածել ավելի անաչառ: Խմբային աշխատանքները և քննարկումները այս դասավանդման մեթոդի օրինակներն են: Ուսուցիչները կարող են

ներգրավել համագործակցությունն դասընթացի մեջ, որպեսզի գնահատեն սովորողների թիվում աշխատելու ունակությունները, ղեկավարման հմտությունները:

Համագործակցակցային քննարկումները կարող են բազմաթիվ ձևեր ներառել: Որոշ նախապատրաստումից և հստակ բաշխված դերերից հետո քննարկումները կարող են դասի մեծ մասը կազմել և ուսուցիչը թեմային անդրադարձ է կատարում դասի վերջում կամ հաջորդ դասին:

Ինչու՞ է համագործակցությունը կարևոր:

Համագործակցելու ունակությունը ինքնին համարվում է ավելի ու ավելի կարևոր կրթական արդյունք, քան միջոց այլ առարկաներ սովորեցնելու համար: Համագործակցությունը համարվում է 21-րդ դարի չորս կարողություններից մեկը ստեղծարարության, քննադատական մտածողության և հաղորդակցության հետ միասին: Հետազոտությունը ցույց է տալիս, որ համագործակցելու համար անհրաժեշտ գիտելիք և կարողությունն զարգացնելը կարևոր է մի քանի պատճառներով.

Մարդիկ, ովքեր ավելին գիտեն համագործակցության ժամանակ թիմային աշխատանքում հաճույքով են մասնակցում ակտիվ գործունեության:

Սովորեցնելով աշակերտներին աշխատել միասին, նրանց սովորելը համագործակցային ուսուցման մոտեցումներով դառնում է ավելի արդյունավետ: Ամրապնդելով աշակերտների համագործակցության կարողությունները կարող են բարձրանալ նրանց հնարավորությունները աշխատանք գտնելու և աշխատանքում առաջխաղացում ունենալու համար, երբ նրանք ավարտեն դպրոցը:

Սովորեցնելով աշակերտներին աշխատել ուրիշների հետ սոցիալական հարցերի շուրջ՝ համայնքի ներսում, հնարավորություն է ստեղծվում բարելավել նրանց քաղաքացիական մասնակցության պատրաստակամությունը:

Ինչի՞ է նման համագործակցությունը

Խմբային աշխատանքի և համագործակցության տարբեր եղանակներ կան, բայց բոլորը հիմնականում նույն բաղադրիչները.

միջանձնային հաղորդակցություն

կոնֆլիկտների լուծում

խնդիրների լուծում

Ինչպե՞ս կարող են սովորեցնել աշակերտներին համագործակցել: Ինչպես ցանկացած հմտություն, համագործակցությունը պետք է ուսուցանել հստակորեն: Մանկավարժները կարող են թաղրել, որ պարզապես աշակերտներին խմբերի բաժանելով կարելի է աջակցել

ուսումնառությանը: Ավելի շուտ ուսուցիչները իրենք պետք է ներգրավվեն աշակերտների հետ անմիջական հանձնարարությունների կատարման գործընթացների մեջ, սովորեցնելու համար, թե ի՞նչ լավ արդյունք կարող է տալ համագործակցությունը ցանկալի վարքագծեր եւ օգտակար ռազմավարություններ դրսևորելով՝ խնդիրների և հակամարտությունների լուծման համար:

Աշակերտները նույնպես պետք է հնարավորություն ունենան կիրառելու իրենց համագործակցության հմտությունները ուսուցչի աջակցությամբ և ստանալու հետադարձ իրենց կատարած աշխատանքի մասին:

Չետագոտական դիտարկումներ համագործակցության մի քանի ասպեկտների մասին, որ կարող են մեծացնել աշակերտի հաջողությունները: Օրինակ՝

Փոխադարձ գնահատումը:

Խմբի ձևավորումը: Խմբերի (չափը, կազմը, եւ խմբի ձևավորման մեթոդը՝ ուսուցչի ընտրված կամ աշակերտի ընտրած) կարող է ազդել աշակերտների փոխազդեցությունների եւ փորձի վրա. Յիմնականում, ուսուցիչները պետք է օգտագործեն փոքր, տարասեռ խմբեր: Թեև աշակերտները կարող են նախընտրել աշակերտների կողմից ընտրված խմբեր, բայց այդ կազմը ավելի դժվար է լինելու վերահսկել: Այդ պատճառով ուսուցիչները ձևավորում են խմբեր աշակերտների ընտրությամբ ձևավորված կազմով, երբ աշակերտները չեն գնահատվելու: Մյուս կողմից, խմբերի համագործակցությունն է գնահատվելու, ապա ուսուցչի կողմից խմբերի կազմը ընտրելու դեպքում խմբերը համագոր կլինեն:

Դերի հանձնարարում: Աշակերտներին հատուկ դերեր (օրինակ, կազմակերպիչ, իմի բերող) տալով խմբի ներսում խրախուսում է աշակերտներին այդ դերերում ցույց տալ ցանկալի համագործակցության վարքագիծ: Այսպիսով, ուսուցիչները պետք փորձեն օգտագործել տարբեր տեսակի դերեր խմբային աշխատանքի ժամանակ:

Շելենեսը, Վան Կիրը և Վալկեն (2005 թ.) նկարագրեցին համագործակցելու գիտելիքի հինգ մակարդակները, որոնք ներկայացնում են անհատական ներդրումները թիմի երկխոսության մեջ, բարձր մակարդակի ազդանշաններով, ավելի զարգացած բանակցային հմտություններով:

Մակարդակ 1: Կիսվել կամ համեմատել տեղեկատվությունը, հիմնվելով դիտարկումների վրա, հստակեցում և սահմանում:

Մակարդակ 2: Դիսոնանս կամ անհամապատասխանություն, կենտրոնանալով կոնֆլիկտները հայտնաբերելու և հստակեցնելու վրա:

Մակարդակ 3: Համատեղ կառուցում, կոնֆլիկտները լուծելու համար կենտրոնանալով բանակցություններ վարելու և նոր գաղափարներ առաջարկելու վրա:

Մակարդակ 4: Ստուգել նախնական կառուցվածքները, կենտրոնանալով այլ ռեսուրսների և հեռանկարների դեմ նոր գաղափարներ վավերացնելու վրա:

Մակարդակ 5: Նոր կառուցված գիտելիքների ձևավորում, ուշադրության կենտրոնում պահելով հաստատված համատեղ կառուցած գիտելիքները:

Համագործակցության մակարդակները ըստ Emily Lai Kristen DiCerbo Peter Foltz-ի:

Չմասնակցող

Չի մասնակցում առաջադրանքի կատարմանը կամ այնքան հաճախ է դուրս մնում առաջադրանքի կատարման գործընթացից, որ չի ունենում որևէ ներդրում խմբի կողմից առաջադրանքի կատարման աշխատանքների մեջ:

Մասնակցող

Մասնակցում է առաջադրանքի կատարմանը, բայց չի համագործակցում ուրիշների հետ կամ չի մասնակցում խմբային աշխատանքին:

Քննարկումներին մասնակցողները:

Հայտնում է իր սեփական միտքն ու տեսակետը:

Կենտրոնացած է թեմայի վրա:

Որոշ աշխատանքեր է կատարում անհատապես:

Համագործակցող

Մասնակցում է խմբի գործողություններին, բայց չի համակարգում իր ներդրումները մյուսների ներդրումներին:

Լսում է առանց ընդհատելու:

Ակտիվորեն ճշտում է ուրիշների կարծիքը:

Ընդունում հանձնարարված խնդիրները:

Միանում է խմբի կոնսենսուսին:

Կառուցում է ուրիշների գաղափարների հիման վրա:

Համակարգող

Համակարգում է և գործընթացը և արդյունքները խմբի անդամների հետ, բայց չի լուծում հիմնական կոնֆլիկտները:

Ակտիվ լսող է:

Տալիս և ստանում է կառուցողական վերլուծություն:

Հարմարեցնում է գաղափարները, գործընթացը խմբի անդամներին

Ձգտում է կոնսենսուսի:

Արդյունավետ լուծում է փոքր կոնֆլիկտները:

Կոնֆլիկտ լուծող

Համակարգում է և գործընթացը և արդյունքները խմբի անդամների հետ:

Արդյունավետ լուծում է թե փոքր և թե մեծ կոնֆլիկտները:

Արտահայտում է անհամաձայնությունները ազնվորեն, բայց նրբանկատորեն:

Աջակցում է խմբի քննարկումներին, նույնիսկ եթե չկա ընդհանուր համաձայնության: Գնում է փոխզիջումների և բանակցում է լուծում գտնելու համար:

Դասարանական քննարկումներ.

Դասավանդման համագործակցային մեթոդի ամենատարածված ձևը դասարանական քննարկումներն են: Սա նաև դասը վարելու ժողովրդականեղանակ է, որտեղ յուրաքանչյուր սովորող ունի համագործակցելու և իր տեսակետը ներկայացնելու հավասար հնարավորություն:

Դասարանում կատարվող քննարկումը կարող է իրականացվել կամ ուսուցչի կամ սովորողի կողմից: Քննարկմանը կարող է նաև հաջորդել ներկայացումը կամ ցուցադրությունը: Դասարանական քննարկումները կարող են ընդլայնել սովորողների հասկացողությունը, ավելացնել ակադեմիական բովանդակության համատեքստ, ընդլայնել սովորողի հեռանկարները, ընդծել հակառակ տեսակետները, ամրապնդել գիտելիքները, ուժեղացնել վստահությունը և աջակցել համայնքին ուսուցման մեջ: Կախված դասընթացի թեմայից և ձևաչափից՝ իմաստալից և գրավիչ քննարկումների հնարավորությունները տարբեր են:

Դասարանական քննարկումների արդյունավետությունը ապահովվում են սովորողների հետ քննարկվող հարցերը, ստացված տեղեկատվությունը այլ ձևով մեկնաբանելը, այնպիսի հարցերի օգտագործումը, որոնք զարգացնում են քննադատական մտածողությունը, օրինակ, «Կարո՞ղ ենք մեկ քայլ առաջ գնալ», «Ի՞նչ լուծումներ կառաջարկեք այս խնդրի համար», «Սա ի՞նչ առնչություն ունի մեր սովորածի հետ», «Որո՞նք են . . . տարբերությունները», «Սա որևէ առնչություն ունի՞ ձեր անձնական փորձի հետ», « Ին՞չ եք կարծում, ինչի՞ պատճառով է . . . », «Որո՞նք են . . . հետևանքները»:

ԽԻԿ անվանումը եռափուլ համակարգի (խթանում-իմաստի ընկալում-կշռադատում) փուլերի անվանումների հապավումն է: Այն կիրառվում է ոչ միայն նյութը մատուցելիս, այլև՝ մինչև նյութը հաղորդելը և հաղորդելուց հետո: ԽԻԿ համակարգն իր բնույթով կիրառելի է ցանկացած լսարանի հետ աշխատելիս: Այն կիրառելի է տարիքային բոլոր խմբերի սովորողների հետ: Խթանումը ԽԻԿ համակարգի առաջին փուլն է, որի նպատակն է խմբային քննարկման միջոցով պարզել (վեր հանել) սովորողների ունեցած գիտելիքները նոր

ներկայացվող նյութի վերաբերյալ: Այն կարելի է իրականացնել, օրինակ՝ մտագրոհի օգնությամբ, որտեղ ուսուցչի դերը պատասխանները ուղղորդելն է և դրանք գրանցելը:

Խթանման փուլը հետապնդում է երեք հիմնական նպատակ՝

1. բացահայտել նոր նյութի վերաբերյալ սովորողների ունեցած գիտելիքները,
2. ակտիվացնել սովորողներին՝ ներգրավելով նրանց քննարկվելիք նյութի մեջ,
3. սովորողների մեջ ձևավորել գիտելիքներ և հմտություններ ձեռք բերելու ձգտում, շահագրգռվածություն:

Իմաստի ընկալումը եռափուլ համակարգի երկրորդ աստիճանն է: Այս փուլում հաղորդվում են նոր նյութը, տեղեկատվությունը կամ գաղափարը: Այն կարող է իրականացվել բազմազան ձևերով (տեքստը պատմելու, ցուցադրելու, կարդալու միջոցով նյութը մատուցելու և այլն): Այս փուլում ևս կարևորվում է ուսուցչի նվազագույն ազդեցությունը սովորելու գործընթացի վրա, միաժամանակ, հետաքրքրությունը պահպանելու նպատակով խրախուսվում է ուսուցման որոշակի մեթոդների կիրառումը: Օրինակ՝ տեքստը կարդալու ժամանակ փոխներգործուն նշանների համակարգի օգտագործումը՝ V - ես սա գիտեմ, - իմ իմացածին հակասում է, + նոր տեղեկատվություն է, ? - անհասկանալի է, շփոթեցնում է, ! - հետաքրքիր է, կարելի է քննարկել: Փոխգործուն նշանների համակարգով մինչև տասը տարեկան երեխաներին դասավանդելիս խորհուրդ է տրվում օգտագործել միայն առաջին երկու նշանները (V - գիտեմ, + չգիտեմ):

Իմաստի ընկալման փուլի նպատակներն են՝

1. սովորողի մոտ հետաքրքրության աստիճանի պահպանումը,
2. տեղեկատվության ընկալման ինքնավերահսկման ապահովումը,
3. նոր և հին տեղեկատվության շաղկապումը և իմացության նոր կառույցի ստեղծումը:

Կշռադատումը ԽԻԿ համակարգի երրորդ փուլն է, որն ուսուցիչները դասավանդման ընթացքում

հաճախ անտեսում են: Դասի ընթացքում սովորողը մտապահում է և լավ հիշում է առաջին վերջին տպավորությունը: Կշռադատման փուլում սովորողը յուրացնում է նոր տեղեկատվությունը՝ հարմարեցնելով իր ունեցած գիտելիքներին: Փաստորեն սովորողի մոտ տեղի է ունենում իմացական կառույցի վերաձևավորում: Այս փուլում ևս ուսուցչի դերը նվազագույն է՝ հիմնականում ուղղորդող, հուշող, կարգավորող բնույթի: Կշռադատման փուլին նպաստող տարբեր մեթոդների օգտագործումն օգնում է, որ սովորողը՝

1. հանրագումարի բերի իր գիտելիքները,
2. յուրացնի նոր գիտելիքներ՝ դրանք դարձնելով իր սեփականությունը,

վերակառուցի իր ունեցած նախկին գիտելիքները նոր ձեռք բերած տեղեկատվության հիման վրա:

Կշռադատման փուլում պետք է իրականացվեն հետևյալ նպատակները. սովորողը նոր ստացած տեղեկատվությունը կարողանա արտահայտել իր բառերով և ձևակերպումներով, սովորողների հետ ծավալել նոր նյութի վերաբերյալ քննարկում՝ հնարավոր դարձնելով նույն գաղափարը տալ ձևակերպումներով կամ այլ մոտեցումներով, նոր գիտելիքները միաձուլել ունեցածին:

ԽԻԿ համակարգը նպաստում է՝

հանդուրժողականության ձևավորմանը, սովորողների մտածողության զարգացմանը,
մտքերն ազատ արտահայտելու հմտության զարգացմանը,
լսելու կարողության զարգացմանը:

Մեթոդներ և հնարներ, որոնք հարմար են կիրառել դասի տարբեր փուլերում :

1. Մեթոդներ, որոնք հարմար են կիրառել դասի խթանման փուլում.

Մտազրոհ,
Խմբավորում,
Պրիզմա,
Մտածի՛ր-զո՛ւյգ կազմիր-քննարկի՛ր,
Ձևագնդի:

2. Մեթոդներ և հնարներ, որոնք հարմար են կիրառել դասի իմաստի ընկալման փուլում.

T-աձև աղյուսակ,
Հասկացությունների (գաղափարների) քարտեզագրում,
Վենի գծապատկեր,
Փոխներգործուն նշանների համակարգ,
Համառոտ դասախոսություն,
Ձրույց
Խճանկար,
Խորանարդում,
Ճրջագայություն պատկերասրահում:

3. Մեթոդներ և հնարներ, որոնք հարմար են կիրառել դասի կշռադատման փուլում.

Քառաբաժան,
T-աձև աղյուսակ,
Խորանարդում,
10-րոպեանոց շարադրանք,

Յնգյակներ,

Հասկացությունների քարտեզագրում:

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍ

Հետազոտությունն իրականացրել էմ ՀՀ Գեղարքունիքի մարզի Լուսակունք գյուղի միջնակարգ դպրոցում, փորձարարական դասը վարել էմ 10-րդ դասարանի աշակերտների հետ, որտեղ սովորում են թվով 12 աշակերտներ, ընդհանուր առմամբ այս դասարանում առկա է մոտիվացիայի պակաս, կարծում էմ փորձարարական դասերը կօգնեն աշակերտների մոտ հետաքրքրություն առաջացնել ուսումնական գործընթացի նկատմամբ:

ՐԵՏԱՂՈՏՈՒԹՅԱՆ ԸՆԹԱՑՔ

Դասարանը՝ 10-րդ դասարան

Ամիս -ամսաթիվ՝

Առարկան՝ Չայոց պատմություն

Դասի տևողությունը՝ 45 րոպե

Դասի թեման՝ Արտաշեսյան թագավորության կազմավորումը

Դասի նպատակը՝ Չայոց թագավորությունների անկախացման, Արտաշես արքայի գահակալության շրջանի վերաբերյալ գիտելիքների ձեռք բերումը:

-Նպաստել սովորողների՝ պատմական իրադարձությունները, երևույթները և դեպքերը ճիշտ գնահատելու, սեփական տեսակետները հիմնավորելու կարողությունների զարգացմանը:

-Ամրապնդել սովորողների հետաքրքրությունը սեփական ժողովրդի պատմության նկատմամբ:

-Նպաստել սովորողների հայրենասիրական և ազգային զգացմունքների ամրապնդմանը:

Վերջնարդյունքը

Կարողանա՝

-Ներկայացնել Արտաշես Ա-ի գահակալման ժամանակաշրջանում տեղի ունեցած կարևոր իրադարձությունները

-արժևորել իրավիճակը ճկուն կերպով օգտագործելու՝ Արտաշես ստրատեգոսի կարողությունը, որի շնորհիվ Չայաստանը վերականգնեց իր անկախությունը

-թվարկել բարենորոգումները, կատարած շինարարական աշխատանքները

Կատարել հաշվառում /5րոպե/

Անհրաժեշտ պարագաներ՝ ՏՏ, քարտեզ, դասագիրք

Մեթոդներ՝ Մտազրոհ, Քառաբաժան, Գծապատկերի կազմում

Դասի ընթացքը՝ դասը կազմակերպվում է ԽԻԿ համակարգով

<p>Խթանում-/5 րոպե/ Այս փուլի նպատակն է 1.բացահայտել նոր նյութի վերաբերյալ սովորողների ունեցած գիտելիքները</p>	<p>Աշակերտներին հանձնարարվում է կատարել «Մտազրոհ» վարժությունը -գրատախտակին գունավոր կավիճներով</p>	<p>Աշակերտները պատասխանում են՝ -Ով էր Չայաստանի վտանգավոր հարևանը Ք.ա. 3-րդ դարում: -Ովքեր են իշխել</p>
--	---	---

<p>2.Սովորողների մոտ ձևավորել գիտելիքներ և հմտություններ ձեռք բերելու ձգտում, մոտիվացիա</p> <p>Իմաստի ընկալում-/25րոպե/ Նպատակն է՝ 1. Նոր և հին տեղեկատվության շաղկապումը և իմացության նոր կառույցի ստեղծումը</p> <p>2. տեղեկատվական ընկալման ինքնավերահսկման ապահովումը</p> <p>Կշռադատում-/7րոպե/ Նպատակն է՝</p> <p>1.հանրագումարի բերել սովորողի գիտելիքները</p> <p>2.հանրագումարի բերել սովորողի գիտելիքները</p>	<p>Ներկայացնել Հայաստանի վիճակը Բ.ա.</p> <p>4-րդ դարի վերջին</p> <p>Դասարանը բաժանվում է չորս խմբի,</p> <p>աշակերտները կատարում են «Քառաբաժան» վարժությունը</p> <p>Աշակերտներին հանձնարարվում է գծապատկերի տեսքով ներկայացնել հայկական չորս թագավորությունները՝ իրենց մայրաքաղաքներով:</p>	<p>Կոմմագենետում Բ.ա. 3-րդ դար բերելու ձգտում, մոտիվացիա</p> <p>-Որտեղի կառավարիճներ նշանակվեցին Արտաշեսը և Չարեիը:</p> <p>Ինչ տեղեկույթ ստացա</p> <p>Դասի կարևոր մասը</p> <p>Ինչ զգացի Արտաշես 1-ինի բնութագիրը</p> <p>Հայկական 4 թագավորությունները</p>
---	--	---

Գնահատում /3րոպե/ –գնահատումը նախընտրելի է կատարել /Գործընկերների գնահատում /մեթոդով,սովորողները կգնահատեն միմյանց կատարած աշխատանքները: Այս մեթոդը թույլ է տալիս և ուսուցչին, ևսովորողներին ճշտել, ուղղել իրենց վանքագիծը և կոմպետենցիաները:

Հանձնարարել տնային աշխատանք:

Փորձարարական դասի պլան **2.**

Դասարան 10-րդ

Ամիս-ամսաթիվ _____

Դասի տևողությունը՝ 45 րոպե

Դասի թեման՝ Հայկական լեռնաշխարհը հայերի հայրենիք

Կազմակերպչական մաս, հաշվառում /5րոպե/

Դասի տիպը՝խառը, համակցված

Դասի նպատակները՝

-Նպաստել Հայկական լեռնաշխարհի աշխարհագրական դիրքի, բարձր գագաթների, գետերի, լճերի, վարչական բաժանման վերաբերյալ գիտելիքների ձեռքբերմանը, համեմատելու, արժևորելու կարողությունների ձևավորմանը:

Վերջնարդյունքներ`

Կարողանա`

-ներկայացնել և բացատրել Հայրենիք հասկացությունը, Հայկական լեռնաշխարհի աշխարհագրական դիրքը, օտարների կողմից հայերին և Հայաստանին տրված անունները

-քարտեզի վրա ցույց տալ Հայկական լեռնաշխարհի լեռները, գետերը, լճերը

Դիդակտիկ նյութեր` համակարգիչ, պրոյեկտոր, դասագիրք, քարտեզ, պաստառ, մարկեր Մեթոդներ` խմբավորում, Հասկացությունների քարտեզագրում,

Դասը կազմակերպել խիչ համակարգով

Խթանման փուլ/7րոպե/-Կիրառվել է <<խմբավորում >> մեթոդը, աշակերտներին հանձնարարվում է խմբավորել ներկայացված տերմինները` Հայկական պար, Արագած, Արարատ, Չանգեզուրի, Սևանա լիճ,Վանա, Ուրմիա, Եփրատ, Նեմրուֆ, Արաքս, Տավրոսի, Թոնդուրեկ, Ճորոխ, Պոնտական, Տիգրիս և այլն: Իմաստի ընկալման փուլ /25րոպե/-Դասարանը բաժանվում է 5 հոգանոց խմբերի:

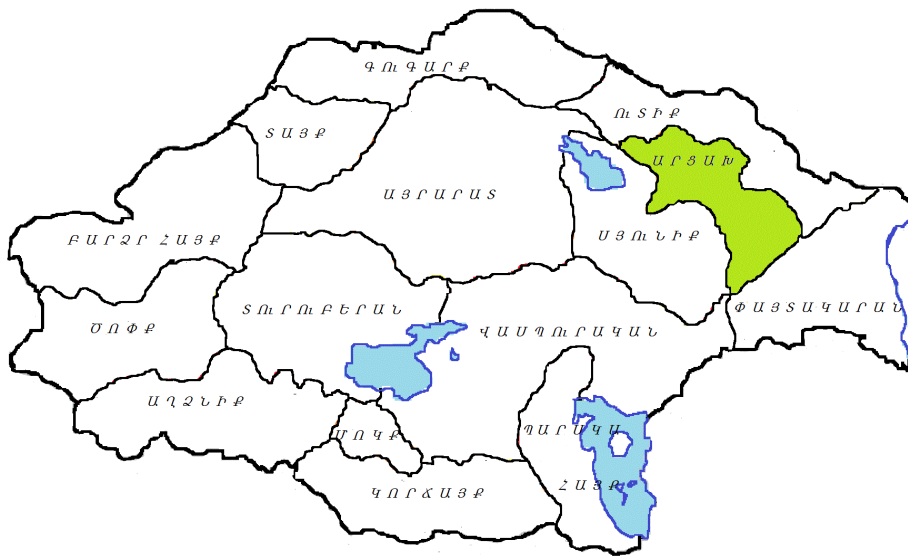
Խմբերին հանձնարարվում է փորձել նկարել Հայկական լեռնաշխարհը:

1-ին խմբին հանձնարարվում է նշել բարձր լեռներն ու լեռնաշղթաները

2-րդ խմբին հանձնարարվում է նշել խոշոր լճերն ու գետերը

3-րդ խմբին հանձնարարվում է նշել Մեծ և Փոքր Հայքերը

4-րդ խմբին` 15 նահանգները :

Կշռադատման փուլ /15 րոպե/կիրառվել է<<Հասկացությունների քարտեզագրում>> մեթոդը, յուրաքանչյուր խումբ իրեն հանձնարարված առաջադրանքը կատարեց գրատախտակին ամրացված պաստառին:

Գնահատում Կատարել ձևավորող գնահատում:

Հանձնարարել տնային առաջդրանք:

Դասը իրականացվել է 10-րդ դասարանում, որի ընթացքում իմ ուշադրության կենտրոնում եղել է աշակերտների քննադատական մտածողության հմտությունների զարգացումը: Աշխատանքային փորձը ցույց է տալիս, որ շատ ավելի բարձր արդյունքներ են արձանագրվում այնպիսի առաջադրանքներ կատարելիս, որոնք ենթադրում են փաստական նյութի չեզոք վերարտադրություն, ավելի հեշտությամբ են պատասխանում այն հարցերին, որոնք ենթադրում են պատմական այս կամ այն փաստի, երևույթի իմացություն: Սակայն դժվարությամբ են համադրում փաստերը, գտնում պատմական երևույթների միջև առկա կապերը, վերլուծում երևույթների պատճառներն ու հետևանքները: Շատ դեպքերում աշակերտներին չի հաջողվում արտահայտել սեփական տեսակետը, ապացուցել այն անհրաժեշտ փաստարկներով, հիմնավորված դատողություններ անել, գնահատել փաստերն ու երևույթները: Այս ամենը հնարավոր է անել քննադատական մտածողության շնորհիվ: Այսուհետ կաշխատեմ ճիշտ ձևակերպված հարցերի միջոցով նպաստել աշակերտների քննադատական մտածողության զարգացմանը:

Կարծում եմ ուսուցողական դաս էր:

Վերլուծությունները փաստում են, որ հնարավոր է ուսուցման միջոցով զարգացնել քննադատական մտածողության հմտություններ: Այդ նպատակով նախընտրելի է բաց հարցերի կիրառումը: Դրանք մեծացնում են աշակերտների հետաքրքրությունը թեմայի նկատմամբ և կարող են մոտիվացնող նշանակություն ունենալ: Սովորողը փորձում է առաջադրված խնդրի լուծման նոր ուղիներ փնտրել: Բաց հարցերը դրդում են աշակերտներին փաստերի վերլուծության, զուգահեռների որոնման ձևավորում են հստակ կողմնորոշիչ մոտեցում ընթացիկ թեմայի առավել կարևոր խնդիրների հանդեպ: Արդյունքում պատմական համապատասխան նյութի վերլուծության շնորհիվ աշակերտների մոտ ձևավորվում են փոխանցելի հմտություններ, որոնք թույլ են տալիս նրանց ցանկացած իրավիճակում անել հիմնավորված եզրակացություններ, կանկատեսել հնարավոր հետևանքները, իսկ գնահատելիս լինել շրջահայց, փաստերն ու երևույթները դիտարկել տարբեր տեսանկյուններից:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Մարդկանց ընդունած որոշումներն ու դրանից բխող վարքագիծը, կատարած գործողություններն կախված է նրանց մտքերից: Մտքերը ձևավորվում են՝ ելնելով աշխարհայացքից: Կատարված գործողությունների վերջնարդյունքը կախված է մարդկանց մտքերի ճիշտ կամ սխալ լինելուց: Ցանկալի վերջնարդյունքի հասնելու համար մեր խնդիրն է զարգացնել միտքը, մտածողությունը, իրար հետ սերտորեն կապված մտածողության տարբեր ձևերը:

Մարդու ուղեղի մտածելու հատկության զարգացման մասին մտածելու ենք ծնված օրից: Դա նշանակում է, որ գործընթացին մասնակցելու են ծնողները, մանկապարտեզի և դպրոցի ուսուցչական անձնակազմը:

Մտածողության տարբեր ձևեր կան՝ քննադատական, ստեղծագործական, վերլուծական, տրամաբանական, կառուցողական, լեզվական և այլն: Բոլոր ձևերն էլ կարևոր են, բայց առավել կարևոր եմ համարում քննադատական մտածողությունը: Իզուր չէ ասված

«Պատմությունից դասեր քաղիր», «Տասը չափի, մեկը կտրի», «Ուրիշի սխալների վրա սովորիր»:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Պատմության դասավանդման մեթոդիկա, Հրանուշ Ղևոնդյան, Երևան «մանկավարժ 2001»
2. <https://elearning.iedf.am/mod/data/view.php?d=1135&advanced=0&paging&page=3>
3. Կրթության ազգային ինստիտուտ <<Ռեսուրսների ժամանակակից մեթոդներ, հնարներ, վարժություններ, 2008
4. <http://krtutiun20092019.blogspot.com/2017/05/blog>
5. hy.wikipedia.org
6. Համացանցի հղումներ